

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Identifying and Analyzing the Professional Competence of Exceptional Education Teachers

Mahdi Mahmodi*,¹

¹ Associate Professor, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Objectives: The aim of this study was to identify, analyze and rank the special qualifications of exceptional school teachers in order to provide a basis for its improvement. **Methods:** The research method is descriptive survey. The statistical population of this study is all teachers of exceptional education in Tehran in the academic year 1400-1399 who are teaching. The size of the statistical population, according to an inquiry from the Department of Education, is 559 teachers in the academic year 1399-1400. The tools used in this study include a researcher-made questionnaire to identify and analyze the professional competencies of teachers in exceptional education (1400). The validity of the questionnaire was confirmed by experts and the reliability of the questionnaire was obtained by calculating the Cronbach's alpha coefficient of 0.87. Descriptive statistics and inferential statistics (exploratory factor analysis) were used for analysis. Using exploratory factor analysis, the professional competencies of exceptional education teachers were identified and analyzed. **Findings:** Based on the results of the qualitative part, the elements of competencies of teachers of exceptional schools in four components of educational-behavioral, planning and preparation, management and organization, and professional-general competencies were identified. Strategies for improving the qualifications of exceptional school teachers were also identified in this section and presented as a model for evaluation and promotion. The findings of the quantitative section also showed the value of the elements of professional competence of teachers in exceptional schools from the teachers' point of view. **Conclusion:** The results showed that there is a significant difference between teachers in terms of demographic variables of gender and level of education.

Keywords:

Professional Competence
Exceptional Education
Teacher
Model

1 .Corresponding author
✉ mahmodi86@pnu.ac.ir

ISSN (Online): 2645-7717

DOI: [10.48310/ITT.2023.3162](https://doi.org/10.48310/ITT.2023.3162)

Received: 2023/04/15

Reviewed: 2023/09/23

Accepted: 2023/10/03

PP: 109- 125

Citation (APA): Mahmodi, M. (2023). professional competence of teachers of exceptional education. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 10 (17), 109 - 125.

 [https://doi.org/ 10.48310/ITT.2023.3162](https://doi.org/10.48310/ITT.2023.3162)

شناسایی و تحلیل صلاحیت حرفه ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی

مقاله پژوهشی / مروری

مهدي محمودی*^۱

۱. مهدي محمودی، دانشيار گروه علوم تربيتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

پیشینه و اهداف: هدف پژوهش حاضر شناسایی و تحلیل مولفه‌ها و ابعاد صلاحیت حرفه‌ای معلمان مدارس استثنایی است. **روش‌ها:** روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است و جامعه آماری آن کلیه معلمان آموزش و پرورش استثنایی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مشغول به تدریس می‌باشد که تعداد آنها برابر ۵۵۹ نفر بود. بر اساس فرمول کوکران ۲۲۸ نفر از جامعه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و بر مبنای جنسیت به عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که روایی محتوایی آن با استفاده از روش دلفی توسط ۷ نفر از صاحب‌نظران آموزش و پرورش استثنایی و با سه‌بار ارسال پرسشنامه تامین شد و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل از روش‌های آماری توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل عامل اکتشافی)، به کمک نرم افزار spss.26 استفاده شد. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش دلالت بر این داشت که ابعاد اصلی صلاحیت‌های معلمان مدارس استثنایی، به ترتیب اولویت و اهمیت در چهار گروه «صلاحیت‌های آموزشی-رفتاری»، «توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی»، «صلاحیت‌های برنامه‌ریزی و آمادگی» و در نهایت «صلاحیت‌های مدیریت و سازماندهی» قابل معرفی است. همچنین، مهمترین مولفه‌هایی که لازم است مورد توجه معلمان مدارس استثنایی قرار گیرد به ترتیب اولویت شامل «تأثیر رعایت شعائر اسلامی و هنجارهای جامعه و گسترش و تقویت اخلاق اسلامی در محیط کار»، «ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان استثنایی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس»، «ایجاد محیطی لذت‌بخش و آرام در کلاس درس، همراه با شوخی و تفریح، با پرهیز از هرگونه زیاده‌روی»، «تحمل عقاید نو و غیر عادی دانش‌آموزان استثنایی» و «مسئولیت پذیر بودن معلمان استثنایی در قبال آینده جامعه و دانش‌آموزان استثنایی» می‌باشد. **نتیجه‌گیری:** بدون تردید معلم فردی است که می‌تواند بیشترین تأثیر را بر جریان تربیتی دانش‌آموزان استثنایی در مدارس داشته باشد. بنابراین؛ شناخت از توانایی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم برای یادگیری بهتر یادگیرندگان استثنایی امری ضروریست.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید.

DOI: [10.48310/ITT.2023.3162](https://doi.org/10.48310/ITT.2023.3162)

واژه‌های کلیدی:

صلاحیت حرفه‌ای، آموزش و پرورش استثنایی، معلم، مدل

۱. نویسنده مسئول

mahmodi86@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۱۱

شماره صفحات: ۱۲۵ - ۱۰۹

COPYRIGHTS

©2024 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

مقدمه

نظام آموزش و پرورش به عنوان یک سازمان مهم در جامعه، برای پویایی و اثربخشی خود می‌بایست همواره اهداف و عملکرد خود را مورد ارزیابی قرار داده و از این طریق فرصت‌های بهتر و تغییرات اساسی را به وجود آورد. در این میان صلاحیت معلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجایی که ارزیابی کارکنان و بررسی صلاحیت‌ها و قابلیت‌های معلمان از وظایف اصلی یک سازمان آموزشی است لذا با آگاه نمودن کارکنان از عملکردشان، زمینه‌ی پرورش آن‌ها فراهم شده و آن‌ها به شکل آگاهانه، تلاش در جهت جایگزین ساختن رفتارهای مناسب و حذف رفتارهای منفی و غیر اثربخش خواهند داشت و این امر نه تنها کارایی کارکنان را موجب خواهد شد، بلکه موجب اثربخشی سازمان نیز می‌گردد (افکانه، ۱۳۹۸).

معلم، کارگزار اصلی تعلیم و تربیت و روح نظام آموزشی هر کشوری است و با کوشش خردمندانه اوست که اهداف متعالی نظام آموزشی در آن کشور محقق می‌شود. از آنجایی که معلم در تمام نظام‌های آموزشی دارای نقشی کلیدی و اثرگذار است، انتظار جامعه از مدرسه و معلم این است که جوانانی را برای زندگی واقعی در جامعه فردا آماده کند که از شایستگی‌های لازم برخوردار باشند. لذا دانش، مهارت و توانایی‌های زنان و مردان آینده به دانایی، توانایی، صلاحیت، تلاش و احساس مسئولیت معلمان امروز بستگی دارد (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۶۶).

تعریفی که از نقش معلم در جامعه‌ی آموزش و پرورش می‌شود، مبتنی بر کسب صلاحیت‌هایی است که او را برای ادای تکلیف معلمی آماده می‌کند. صلاحیت معلم به توانایی معلم در برآوردن نیازها و مطالبات حرفه تدریس به میزانی کافی و با استفاده از مجموعه‌ای یک پارچه از دانش، مهارت و نگرش گفته می‌شود. به طوری که این مجموعه در عملکرد و بازتاب معلم تجلی یابد. صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان، نظامی از دانش، مهارت، توانایی و خواست انگیزشی است که تحقق مؤثر فعالیت‌های آموزش حرفه‌ای را فراهم می‌کند. موفق نبودن و عدم کارایی معلمانی که پس از استخدام به رغم تمامی کاستی‌های نظام استخدامی، روانه کلاس درس شده‌اند و کمتر توجهی به آموزش و ارتقاء صلاحیت‌های آنان شده است؛ موجب خستگی آنها در کلاس، بروز مشکلات بعدی و در نهایت نارضایتی معلم می‌شود. این امر ناشی از عواملی است که به صلاحیت‌های معلم مربوط می‌شود. نداشتن صلاحیت‌های اولیه و کمبود صلاحیت‌ها و مهارت‌های لازم موجب بروز و کاهش اعتماد به نفس، کمی انرژی و علاقه، ضعف حافظه و سایر عوامل ناشی از آن، همگی موجب کاهش صبر و بردباری، ظرافت در کار، کمی تسلط بر کار و افت بازده می‌گردد (برنج فروش و همکاران، ۱۴۰۱: ۲). در عین حال؛ وجود تعدد در تعاریف صلاحیت و شایستگی، ناشی از کاربرد وسیع و گسترده‌ی این واژه در حوزه‌های مختلف روانشناسی، مشاوره شغلی و شاخه‌های مختلف مدیریت و همچنین تفاوت در ارزش‌ها، مبانی فلسفی، نگرش‌ها و رویکردهای متفاوت در بین اندیشمندان و صاحب‌نظران این حوزه است. از جمله، ودرلی، صلاحیت را مجموعه‌ای از دانش، توانایی‌ها، مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی می‌داند (لقمانی، ۱۳۹۶).

کلسون^۱ (۲۰۰۲) بر این باور است که رویکرد صلاحیت، رویکردی جدید نیست. در هر حال متدولوژی مبتنی بر صلاحیت به شکل مدون و امروزی توسط مک کلند بکار رفت. او کار را با تعریف متغیرهای صلاحیت آغاز کرد، که می‌توانستند عملکرد شغلی را پیش‌بینی کنند و تحت تأثیر جنسیت، نژاد یا عوامل اجتماعی و اقتصادی قرار نمی‌گرفتند. مطالعات او به شناسایی جنبه‌های مختلف عملکرد کمک کرد (بابی^۲، ۲۰۱۷). صلاحیت حرفه‌ای به معنای توانایی برای وارد شدن به یک حرفه خاص است که ارتباط مستقیمی با گواهی دانش یا تأییدیه در آن حرفه دارد. ویژگی‌های خاص حرفه مدرسی از جمله؛ پیچیدگی، ظرافت و گستردگی از یکسو و نگاه به ماهیت انسان از سوی دیگر سبب شده، تا صاحب‌نظران تعلیم و تربیت در خصوص بررسی چپستی و چرایی صلاحیت‌های حرفه‌ای و یا تدوین ملاک‌هایی برای یک مدرس خوب و اثربخش که از اواسط قرن بیستم در نظام آموزشی پدیدار شده؛ نظرات مختلفی

¹ Coulson

² Bybee

بیان کنند (پراهان و همکاران^۱، ۲۰۱۷). دلوب و همکاران^۲ (۲۰۱۶) معتقدند که داشتن صلاحیت حرفه‌ای می‌تواند موجب افزایش میزان جامعه‌پذیری معلمان مدارس گردد. همچنین آلسینا و مولا^۳ (۲۰۱۹) عنوان می‌کنند که ارتقای صلاحیت معلمان و صلاحیت حرفه‌ای آنان، موجب ارتقای مشارکت‌پذیری و تعامل بیشتر با دانش‌آموزان می‌گردد. از طرف دیگر برخی پژوهشگران معتقدند که بهبود صلاحیت حرفه‌ای در بین معلمان، موجب توسعه فرهنگی در سازمان آموزشی مربوطه می‌گردد. کایزر و دیگران^۴ (۲۰۱۷) معتقدند که صلاحیت آموزش و اخلاقی موجب ایجاد فرهنگی شایسته در سازمان آموزشی می‌شود. به اعتقاد کارتینی و همکاران^۵ (۲۰۲۰) بهبود صلاحیت حرفه‌ای معلمان نه تنها باعث انگیزش بیشتر آنان نسبت به کار می‌شود؛ بلکه موجب عملکرد بهتر دانش‌آموزان نیز می‌گردد. از طرف دیگر یکی از مهمترین عواملی که باعث ایجاد احساس شایستگی و خودمختاری و اعتماد به نفس و صلاحیت حرفه‌ای در معلمان می‌گردد، برخورداری از صلاحیت، مهارت و توانمندی‌های روانشناختی لازم برای تدریس بهتر و بهبود یادگیری دانش‌آموزان است.

در کل، صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مجموعه‌ای از شناخت‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌هایی است که با داشتن آن‌ها به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی و معنوی فراگیران کمک می‌کند (عمرزهی، ۱۳۹۵). صلاحیت‌های معلمان در سه حیطه‌ی شناختی، عاطفی و مهارتی طبقه‌بندی می‌شود و ضرورت دارد که مورد ارزیابی قرار گیرند و با ارائه بازخوردهای مفید و سازنده به آن‌ها در جهت اصلاح و پیشرفت نظام آموزشی کشور اقدام و همگام با تغییر و تحولات جامعه حرکت نمود (حسینی و صادقی، ۱۳۹۸). از جمله مسائلی که در این حوزه حائز اهمیت است دانش‌آموختگان و دانش‌آموزان، مدرسان و معلمان، مدیران آموزشی و... می‌باشد (کلایمنت و کابریلانا^۶، ۲۰۱۷) و معلمان در این مجموعه به عنوان مهمترین عامل اجرایی نظام آموزشی محسوب می‌شوند. از این رو نداشتن صلاحیت‌های اولیه و کمبود صلاحیت‌ها و مهارت‌های لازم و به روز، موجب کاهش اعتماد به نفس، کاهش سطح انرژی و علاقه، ضعف حافظه و سایر عوامل ناشی از افسردگی و فشار روانی، خشم، پرخاشگری، بیزاری از کار و...، همگی موجب کاهش صبر و بردباری، ظرافت در کار، کمی تسلط بر کار و افت بازده می‌گردد که طبعاً نارضایتی شغلی را به وجود می‌آورد و علاوه بر به خطر انداختن بهداشت روانی فرد بر مسئولیت شغلی خطیر وی به عنوان معلم و انسان‌ساز خلل وارد می‌کند (هاشمی و خواجه پور، ۱۳۹۳). علی‌رغم اینکه صلاحیت‌های حرفه‌ای و عوامل محتوایی مربوطه، برای همه معلمان و مربیان امری حیاتی است، ولی این موضوع برای معلمان مدارس استثنایی به ویژه گروه کم توان ذهنی که به استناد آمارهای منتشر شده، در بین دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، بیشترین سهم به خود اختصاص داده است، از جایگاه و اهمیت خاصی برخوردار است. معلمان دانش‌آموزان با نیازهای ویژه برای مواجه شدن با مشکلات پیش‌بینی نشده و تنوع نیازهای دانش‌آموزان به مهارت‌های کاملاً تخصصی نیاز دارند. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در زمینه آموزش این دانش‌آموزان، فراهم کردن محیط‌های کاری است که مشارکت و تعهد معلمان را حفظ کند چرا این معلمان به سبب دشواری‌های محیط کار خود، بیشتر در معرض فرسودگی هستند. برای کارآمد بودن آموزش معلمان، لازم است صلاحیت‌های اساسی، عملکردی و حرفه‌ای مورد نیاز معلمان با توجه به رویکردهای نوین، شناسایی و در قالب الگویی معتبر ارائه گردد. از آنجایی که معلمان آموزش و پرورش استثنایی در شغل خود علاوه بر مهارت‌های معمول معلمی نیازمند مهارت ویژه‌ای برای کار تخصصی با دانش‌آموزان با نیازهای ویژه هستند، باید تمرکز بیشتر بر توسعه‌ی حوزه‌های صلاحیت‌های مورد نیاز آن‌ها مطابق با تحولات حوزه آموزش و یادگیری صورت گیرد.

¹ Pradhan et al.

² Delobbe et al.

³ Alsina & Mulà

⁴ Kaiser et al.

⁵ Kartini

⁶ Climent & Cabrillana

پیشینه پژوهش

نایلر^۱ (۲۰۱۵) بیان می‌کند شواهدی در دست است که نشان می‌دهند معلمان مدارس استثنایی در آموزش‌های قبل از استخدام، معلومات لازم را در خصوص آموزش فراگیر دریافت نمی‌کنند (مرفاتی و همکاران، ۱۳۹۵). از طرفی یافته‌های پژوهشی، بی‌انگیزگی، بی‌علاقگی و نبود گرایش مثبت نسبت به درس در بین دانش‌آموزان استثنایی را ناشی از به روز نبودن معلمان و بی‌توجهی آن‌ها به نیازهای جدید مدارس و دانش‌آموزان نیز ذکر کرده‌اند. نتایج پژوهش خواجه‌وی، هاشمی مقدم و خلجی (۱۳۸۷) نشان داد که پایین بودن سطح علمی و دانش تخصصی دبیران از جمله عوامل تاثیرگذار بر کلاس درس در مدارس استثنایی است. دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش‌پذیر به واسطه‌ی دریافت آموزش‌های مناسب می‌توانند مسائل تحصیلی خود را به طور موفقیت‌آمیزی دنبال نموده و به توفیقات تحصیلی و آموزشی دست یابند و این امر در گرو داشتن معلمان و مربیانی است که از صلاحیت‌های حرفه‌ای با محتوای مناسب برخوردار باشند (غلامی علوی و همکاران، ۱۴۰۲).

در عین حال، مایلز، آرمزبی و سیمپسون^۲ (۲۰۰۶) با تحقیقاتی که روی معلمان دارای کودکان با نیازهای ویژه انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که به علت اینکه این گروه از معلمان در برقراری ارتباط با این نوع کودکان درگیر مشکلات زیادی می‌باشند، دچار فشار کاری بیشتری می‌باشند و همین امر زمینه بیماری‌های روانی را در آنها موجب می‌شود. تحقیقات دیگری نیز وجود دارند که شرایط سخت کاری برای معلمان آموزش استثنایی را تأیید می‌کنند و تأکید دارند که اینگونه معلمان نیازمند مهارت‌ها و صلاحیت‌هایی هستند که فراتر از معلمان عادی می‌باشد. از جمله؛ شوسلر و همکاران^۳ (۲۰۱۸) گزارش داده‌اند که بسیاری از معلمان استثنایی به دلایل مختلف، حرفه خود را رها می‌کنند و مهمترین دلیل ترک شغل خود را استرس کاری می‌دانند. لوپز^۴ (۲۰۲۱)، در تحقیقی که به منظور بررسی فرسودگی و میزان استرس معلمان عادی و استثنایی انجام داد، به این نتیجه رسید که میزان فرسایش و استرس معلمان استثنایی از معلمان عادی بیشتر است. سینگر^۵ (۱۹۹۲) طی پژوهشی به این نتیجه رسید که میزان فرسایش و تحلیل رفتگی جسمی و روحی در بین معلمان عادی در حدود ۶ تا ۸ درصد در سال است، در حالیکه این میزان فرسایش و تحلیل رفتگی جسمی و روحی در بین معلمان استثنایی بیشتر و در حدود ۱۰ درصد می‌باشد. ویلیامز و دیکز^۶ (۲۰۱۵) نیز در تحقیق خود که به منظور مقایسه ابهام و تعارض نقش معلمان عادی و استثنایی انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که میزان ابهام و تعارض نقش در معلمان استثنایی به طور معنی‌داری از معلمان عادی بیشتر است.

بنابر آنچه گفته شد در این پژوهش تلاش شده تا ضمن شناسایی مولفه‌هایی که دلالت بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی دارند، تحلیل مناسبی از ابعاد اصلی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی ارائه گردد.

روش

اساس تحقیق حاضر از نظر هدف، چون در پی حل مشکل موجود در سازمان آموزش و پرورش مدارس استثنایی بوده، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه معلمان آموزش و پرورش استثنایی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که مشغول به تدریس می‌باشند، هستند. حجم جامعه آماری با توجه به استعلام از اداره آموزش و پرورش، ۵۵۹ نفر می‌باشد. برای انتخاب حجم نمونه به صورت تصادفی طبقه‌ای و با استفاده از فرمول کوکرال ۲۲۸ نفر از معلمان (۱۶۵ نفر مرد و ۶۳ زن) تعیین شد.

¹ Nileer

² Myles, Ormsbee & Simpson.

³ Schussler et al.

⁴ Lopez

⁵ Singer

⁶ Williams & Dikes

ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که برای تهیه آن از مطالعات کتابخانه‌ای و ابزار تحقیقات مشابه استفاده شده است. بدین منظور، ابتدا شاخص‌ها و مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلمان، از مبانی نظری استخراج شد و با توجه به تعداد زیاد شاخص‌ها با استفاده از روش دلفی با سه نوبت ارسال، غربالگری اولیه صورت گرفت و تعداد ۶۸ گویه که بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) درجه‌بندی شده بود، نسخه نهایی پرسشنامه را بوجود آورد. روایی محتوایی پرسشنامه، طی اجرای روش دلفی تأیید و تامین شد و سپس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، میزان پایایی پرسشنامه برابر ۰/۸۷ بدست آمد. داده‌های به دست آمده از اجرای پرسشنامه با استفاده از نرم افزار spss.26 و با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت تا از این طریق مولفه‌ها و ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی شناسایی، تحلیل و رتبه‌بندی شود.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

توصیف یافته‌های تحقیق به لحاظ جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه در خصوص سن و جنسیت افراد شرکت‌کننده نشان می‌دهد از ۲۲۸ معلم استثنایی ۱۶۵ نفر مرد و ۶۳ نفر زن می‌باشد که بیشترین آنها به تعداد ۹۱ نفر (۳۹/۹٪) بین ۳۱ تا ۴۰ سال و سپس ۷۳ نفر (۳۲/۲٪) بین ۲۰ تا ۳۰ سال سن دارند. به لحاظ سطح تحصیلات نیز ۱۳۶ نفر (۵۹/۷٪) از معلمان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و ۸۲ نفر (۳۶٪) مدرک کارشناسی ارشد و ۱۰ نفر (۴/۳٪) دارای مدرک دکتری هستند. همچنین از نظر سنوات خدمت، ۷۲ نفر (۳۱/۶٪) بین ۶ تا ۱۰ سال و ۶۴ نفر (۲۸/۱٪) بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۴۹ نفر (۲۱/۴٪) بین ۱ تا ۵ سال و ۴۳ نفر (۱۸/۹٪) بالاتر از ۱۶ سال می‌باشند.

سؤال اول پژوهش: مولفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی کدامند و رتبه‌بندی‌های آنها چگونه است؟

بر اساس نتایج و داده‌های جدول (۱)، مهم‌ترین مولفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی شامل «تأثیر رعایت شعائر اسلامی و هنجارهای جامعه و گسترش و تقویت اخلاق اسلامی در محیط کار» با ضریب تغییرات ۰/۲۰۶، «ایجاد انگیزه در دانش آموزان استثنایی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس» با ضریب تغییرات ۰/۲۱۷، «اهمیت در ایجاد محیطی لذت بخش و آرام در کلاس درس، همراه با شوخی و تفریح، با پرهیز از هرگونه زیاده روی دو جانبه» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۵، «تحمل عقاید نو و غیر عادی دانش‌آموزان استثنایی» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۶ و «مسئولیت پذیر بودن معلمان استثنایی، در قبال آینده جامعه و دانش‌آموزان استثنایی» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۸ از نظر معلمان آموزش و پرورش استثنایی معرفی شده‌اند.

جدول ۱: رتبه‌بندی مولفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی

رتبه	مولفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	تأثیر رعایت شعائر اسلامی و هنجارهای جامعه و گسترش و تقویت اخلاق اسلامی در محیط کار، در پیشبرد اهداف آموزشی- رفتاری	۴/۳۰۷	۰/۸۸۶	۰/۲۰۶
۲	ایجاد انگیزه در دانش آموزان استثنائی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس، توسط معلمان استثنائی	۴/۰۹۶	۰/۸۹۰	۰/۲۱۷
۳	اهمیت در ایجاد محیطی لذت بخش و آرام در کلاس درس، همراه با شوخی و تفریح، با پرهیز از هرگونه زیاده روی دو جانبه	۴/۱۸۴	۰/۹۴۴	۰/۲۲۵
۴	تحمل عقاید نو و غیر عادی دانش آموزان استثنائی	۴/۰۳۹	۰/۹۱۲	۰/۲۲۶
۵	مسئولیت پذیر بودن معلمان استثنائی، در قبال آینده جامعه و دانش آموزان استثنائی	۴/۱۵۷	۰/۹۴۹	۰/۲۲۸
۶	توانمندی بالا و اقتدار در اداره کلاس و رهبری آن	۳/۹۸۶	۰/۹۱۲	۰/۲۲۹
۷	تأثیر برقراری ارتباط بین موضوع درس با زندگی دانش آموزان و نیازهای جامعه	۴/۱۳۱	۰/۹۷۱	۰/۲۳۵
۸	تعیین تکالیف یا ارائه موضوعات تحقیقی، در حد توان دانش آموزان استثنائی و کنترل و نظارت بر انجام آنها توسط معلمان استثنائی	۴/۱۱۸	۰/۹۷۹	۰/۲۳۸
۹	اهمیت قائل شدن به رضایت‌مندی معلم از مدیر و همکاران در محیط کار در مدارس استثنائی	۳/۹۱۶	۰/۹۴۲	۰/۲۴۰
۱۰	اهمیت دادن به بیان مطالب پیش‌نیاز درس جدید (پیش‌سازمان دهنده‌ها)، برای فهم بهتر و پیوستگی مطالب (از ساده به دشوار)	۳/۸۴۲	۰/۹۴۴	۰/۲۴۱
۱۱	اهمیت و توجه به تلاش، برای ایجاد محیطی شاداب، بانشاط و دارابودن روحیه شوخ طبعی و گشاده‌رویی	۳/۹۷۳	۰/۹۶۶	۰/۲۴۳
۱۲	برخورداربودن معلمان استثنائی از انگیزه قوی، جدیت، پویایی و نشاط همراه با صبر و تحمل بالا	۴/۱۰۹	۱/۰۱۶	۰/۲۴۷
۱۳	روحیه انتقاد پذیری بالا در میان معلمان استثنائی	۴/۰۸۳	۱/۰۲۷	۰/۲۵۱
۱۴	اهمیت دادن به تفاوت‌های فردی و توجه به روحیه دانش‌آموزان برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	۴/۰۵۷	۱/۰۲۴	۰/۲۵۱
۱۵	بیان انتظارات دبیران از دانش آموزان استثنائی، به صورت واضح و صریح	۴/۰۸۳	۱/۰۳۵	۰/۲۵۲
۱۶	اهمیت و توجه به همکاری و تلاش برای رفع مشکلات تحصیلی و انضباطی فراگیران	۳/۸۸۶	۰/۹۹۱	۰/۲۵۵
۱۷	اهمیت و توجه به شرکت در جلسات آموزشی و توجهی مرتبط با وظایف شغلی	۴/۰۶۱	۱/۰۶۴	۰/۲۶۱
۱۸	اهمیت قائل بودن در ایجاد فرصت و تشویق، برای سؤال کردن دانش آموزان استثنائی	۳/۹۱۶	۱/۰۳۱	۰/۲۶۳
۱۹	وجود احساس تعهد، مسئولیت، دلسوزی و احترام متقابل بین معلمان استثنائی، دبیران و دانش آموزان	۳/۸۸۶	۱/۰۳۹	۰/۲۶۵
۲۰	اهمیت قائل بودن به میزان استفاده مناسب از دفاتر کلاسی (ثبت نمرات) و گزارش مستمر از وضعیت تحصیلی، انضباطی و تربیتی فراگیران، برای اطلاع مسئولین واحد آموزشی، والدین و همکاری و تلاش برای رفع مشکلات	۳/۹۵۶	۱/۰۷۳	۰/۲۷۰
۲۱	تأثیر میزان پذیرش اشتباهات خود، به توانمندسازی و اثربخشی معلمان استثنائی	۳/۷۹۸	۱/۰۴۷	۰/۲۷۴
۲۲	توجه به ابداع روش‌ها و یا شیوه‌های مؤثر در انتقال دانش و مهارت شغلی به دانش‌آموزان	۳/۹۲۵	۱/۰۷۸	۰/۲۷۴
۲۳	توجه دادن به استفاده از مطالب سازمان دهنده، شامل: مرور کردن مطالب و ایجاد ارتباط مطالب درسی با یکدیگر، توسط معلمان استثنائی	۳/۹۶۴	۱/۰۹۴	۰/۲۷۶

۰/۲۷۸	۱/۰۸۷	۳/۹۱۲	بررسی تکالیف درسی، ارائه ها یا موضوعات تحقیقی، کنترل و دقت در انجام آن‌ها	۲۴
۰/۲۸۰	۱/۱۱۸	۳/۹۶۴	اهمیت به همکاری با مسئولین و سایر همکاران واحد آموزشی در برگزاری امتحانات، در حیطه وظایف شغلی	۲۵
۰/۲۸۵	۱/۱۱۳	۳/۹۰۷	تأثیر استفاده از انواع شیوه‌های تشویقی و تربیتی (کلامی و غیرکلامی)، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	۲۶
۰/۲۸۶	۱/۰۸۳	۳/۷۸۵	اهمیت مهارت کافی جهت استفاده از فناوری‌های جدید و هوشمند و وسایل کمک آموزشی متناسب با موضوع درس	۲۷
۰/۲۸۷	۱/۱۲۱	۳/۹۰۷	ایجاد انگیزه و رغبت برای مطالعه و تحقیق در بین دانش‌آموزان، توسط معلمان استثنائی	۲۸
۰/۲۸۸	۱/۱۵۷	۳/۹۸۲	اهمیت دادن به مطالعه کتب و نشریات (مجلات رشد، فصلنامه تعلیم و تربیت) مختلف، در بین معلمان استثنائی	۲۹
۰/۲۸۹	۱/۱۵۵	۳/۹۹۵	دقت به رعایت مقررات، در تصحیح اوراق امتحانی، ثبت نمرات و تحویل به موقع آنها به دفتر واحد آموزشی و رسیدگی به اعتراض فراگیران در موعد مقرر	۳۰
۰/۲۹۰	۱/۱۱۳	۳/۸۳۷	داشتن انگیزه، اعتماد به نفس، شوق و علاقه وافر به تدریس، در پیشبرد صلاحیت و توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی	۳۱
۰/۲۹۴	۱/۱۴۱	۳/۸۷۲	تشویق دانش‌آموزان استثنائی به ساخت وسایل کمک آموزشی توسط معلمان استثنائی	۳۲
۰/۲۹۴	۱/۱۵۲	۳/۹۰۷	رعایت موازین دینی، اخلاقی، جایگاه شأن معلمی، آراستگی و پوشش، جزء ملاک ارزیابی معلمان استثنائی، در حین استخدام	۳۳
۰/۲۹۷	۱/۱۸۳	۳/۹۸۲	تأمل دربرگاری شیوه‌های صحیح تشویق و تنبیه	۳۴
۰/۲۹۸	۱/۱۶۹	۳/۸۹۹	استفاده از طرح درس و رعایت بودجه بندی کتاب در طول هفته، ماه و نیمسال توسط معلمان استثنائی	۳۵
۰/۳۰۰	۱/۱۶۶	۳/۸۶۴	ایجاد تنوع و جذابیت در کلاس درس برای دانش‌آموزان، توسط معلمان استثنائی	۳۶
۰/۳۰۱	۱/۱۷۳	۳/۸۹۰	پرفایده دانستن حضور در کلاس‌های ضمن خدمت	۳۷
۰/۳۰۷	۱/۱۷۱	۳/۸۰۷	تشویق و ترغیب دانش‌آموزان استثنائی به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در رابطه با درس خود، توسط معلمان استثنائی	۳۸
۰/۳۰۹	۱/۱۹۲	۳/۸۵۰	اهمیت به تقدیر و تشکر از زحمات و موفقیت‌های خود در محیط کاری، از طرف مدیر و مسئولان	۳۹
۰/۳۱۳	۱/۲۱۱	۳/۸۸۶	اهمیت و توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان استثنائی در هنگام تدریس	۴۰
۰/۳۱۴	۱/۲۶۸	۴/۰۰۴	توجه به پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان استثنائی، توسط معلمان استثنائی	۴۱
۰/۳۱۴	۱/۱۶۴	۳/۷۰۱	اهمیت و توجه به داشتن رابطه ای دوستانه با دانش‌آموزان استثنائی و احترام قائل بودن برای هر یک از آن‌ها	۴۲
۰/۳۱۵	۱/۲۳۱	۳/۹۰۳	اهمیت داشتن روش‌های معین، ارزش‌های مشخص و تکنیک‌های مخصوص به خود، در قوی تر شدن فعالیت‌های آموزشی - رفتاری	۴۳
۰/۳۱۶	۱/۲۳۰	۳/۸۹۴	رعایت قوانین، مقررات و سلسله مراتب اداری	۴۴
۰/۳۱۶	۱/۱۹۷	۳/۷۶۳	اهمیت قائل بودن به شرکت یا همکاری در برگزاری جشنواره ها، مسابقات، فعالیت های علمی، تربیتی و ...	۴۵
۰/۳۱۷	۱/۲۳۹	۳/۸۷۷	توجه کافی به استفاده بجا از انواع رسانه‌های آموزشی، وسایل کارگاهی، آزمایشگاهی و کتابخانه	۴۶
۰/۳۱۸	۱/۲۳۱	۳/۸۶۸	اهمیت و توجه به ابداع روش‌ها و یا شیوه‌های مؤثر در انتقال دانش و مهارت‌های شغلی به دیگران، در بین معلمان استثنائی	۴۷
۰/۳۲۳	۱/۲۲۴	۳/۷۷۱	رعایت نظم در شروع و خاتمه کلاس و تسلط بر اداره کلاس با مشارکت دانش‌آموزان استثنائی	۴۸

۰/۳۲۳	۱/۱۹۷	۳/۷۰۶	اهمیت و توجه به انجام ارزشیابی‌های مستمر از فرآیند یاددهی-یادگیری و ثبت نمرات آن‌ها، برای اطلاع مدرسه و اولیا، توسط معلمان استثنائی	۴۹
۰/۳۲۴	۱/۲۶۲	۳/۸۸۱	توجه به مرتبط نمودن مطالب درسی با مسائل زندگی و تجارب واقعی شاگردان	۵۰
۰/۳۲۸	۱/۲۵۵	۳/۸۰۷	اهمیت دادن به بیان مطالب پیش‌نیاز درس جدید (پیش‌سازمان دهنده ها)، برای فهم بهتر و پیوستگی مطالب (از ساده به دشوار)	۵۱
۰/۳۲۸	۱/۲۴۴	۳/۷۷۶	توجه و اهمیت به حضور به موقع در محل کار و شرکت مؤثر در جلسات	۵۲
۰/۳۳۱	۱/۳۰۲	۳/۹۲۱	مشارکت دادن کلیه دانش آموزان استثنائی در فعالیت های کلاسی	۵۳
۰/۳۳۲	۱/۲۷۸	۳/۸۲۴	رعایت اصول سنجش، در انجام ارزشیابی ها و طراحی سؤالات امتحانی با توجه به اهداف دوره و پایه	۵۴
۰/۳۳۳	۱/۲۷۰	۳/۸۱۵	اختصاص حداکثر استفاده از وقت کلاس، برای فعالیت‌های درسی، تشکیل منظم کلاس، ورود و خروج به موقع توسط معلمان استثنائی	۵۵
۰/۳۳۵	۱/۲۷۶	۳/۷۸۹	توجه به میزان ارزشیابی مستمر از فرآیند یاددهی-یادگیری و بکارگیری نتایج ارزشیابی برای ارتقاء کیفیت آموزشی و تربیتی	۵۶
۰/۳۳۵	۱/۰۷۹	۳/۲۱۳	داشتن قدرت بیان، روش تدریس مناسب و توانایی انتقال مطالب درسی	۵۷
۰/۳۳۷	۱/۲۹۲	۳/۸۲۴	توجه و اهمیت به همکاری با مدیر مدرسه، در تنظیم برنامه های درسی و کلاسی	۵۸
۰/۳۳۸	۱/۲۶۵	۳/۷۴۱	تأثیر تسلط به موضوع درس و به روز بودن و توانمندی در پاسخگویی به سؤالات درسی، با روحیه باز و با حوصله و علاقه	۵۹
۰/۳۴۰	۱/۳۰۱	۳/۸۲۸	تأثیر مطالعه و دانش افزایی مداوم و مستمر، جزء اثربخش‌ترین مؤلفه‌های ارزیابی آموزشی- رفتاری معلمان استثنائی	۶۰
۰/۳۴۳	۱/۲۶۹	۳/۶۹۷	اهمیت و توجه به خلاقیت و نوآوری در تدریس و ارائه مطالب جدید و فراتر از کتاب درسی	۶۱
۰/۳۴۸	۱/۲۴۹	۳/۵۶۵	تأثیر میزان شناسایی و توجه به نیازها و تفاوت های فردی دانش آموزان استثنائی دوره تحصیلی مربوطه، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی آنان	۶۲
۰/۳۴۹	۱/۳۰۵	۳/۷۲۸	توجه، دقت و جدیت در طرح سؤالات آزمون، برگزاری و تصحیح اوراق امتحانی و ثبت نمرات در سامانه	۶۳
۰/۳۵۷	۱/۳۵۹	۳/۷۸۰	اهمیت و تأثیر احساس امنیت در کلاس درس و نداشتن ترس از تحقیر، تمسخر و برخورد نمودن	۶۴
۰/۳۵۸	۱/۳۴۹	۳/۷۶۳	اهمیت و توجه به مشارکت دانش آموزان استثنائی در یادگیری بهتر مباحث درسی و شاگرد پروری	۶۵
۰/۳۶۵	۱/۲۸۵	۳/۵۱۳	اهمیت، داشتن برنامه ای مدون و زمان بندی شده برای اداره کلاس	۶۶
۰/۳۶۶	۱/۳۶۱	۳/۷۱۴	اهمیت شناسایی تفاوت‌های فردی و توجه به روحیه دانش آموزان استثنائی، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	۶۷
۰/۳۸۶	۱/۳۹۹	۳/۶۰۵	توجه در بکار گیری شیوه های مناسب و مؤثر تربیتی برای ایجاد و تقویت رفتار مثبت در دانش آموزان استثنائی	۶۸

سوال دوم پژوهش: ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی کدامند و چه

تحلیلی از آنها می توان ارائه داد؟

به منظور شناسایی ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. محاسبات آماری اولیه نشان داد که شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی؛ یعنی بزرگ‌تر از صفر بودن دترمینان ماتریس همبستگی برای پی بردن به نبودن همسانی میان متغیرها، KMO^1 بالاتر از $0/7$ برای آگاهی

¹ Kaiser meyer olkin

از کفایت تعداد نمونه‌ها و معنی‌دار بودن آزمون بارتلت^۱ وجود دارد که بیانگر همبستگی بین متغیرهاست. بر اساس یافته‌های به دست آمده، مقدار KMO برابر ۰/۸۳۲ و آماره بارتلت معادل ۷۹۵۷/۵۷۳ و در سطح یک درصد معنی‌دار بود که حاکی از مناسب بودن همبستگی متغیرهای وارد شده برای تحلیل عاملی است. در این بررسی چهار عامل (بعد) با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند و متغیرها بر اساس بار عاملی و پس از چرخش عاملی متعامد به روش واریماکس، در این ابعاد دسته‌بندی شدند. در جدول ۲ عامل‌ها و مشخصات آنها نشان داده شده است.

جدول ۲: عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی آنها.

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد واریانس تجمعی
عامل اول	۹/۲۶۷	۲۸/۵۵۲	۲۸/۵۵۲
عامل دوم	۷/۳۶۵	۲۳/۵۱۷	۵۲/۰۶۹
عامل سوم	۶/۷۵۹	۱۶/۵۸۵	۶۸/۶۵۴
عامل چهارم	۴/۳۸۴	۸/۵۴۵	۷۷/۱۹۹

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول ۲، بیشترین مقدار ویژه برابر ۹/۲۶۷ مربوط به عامل اول است که ۲۸/۵۵۲ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این چهار عامل ۷۷/۱۹۹ درصد است که نشان می‌دهد متغیرهای موجود در این چهار عامل بیش از ۷۷ درصد از کل تغییرات مربوط به ابعاد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی را تبیین می‌کنند که نشان دهنده درصد بالای واریانس تبیین شده توسط این عامل‌هاست و واریانس باقی مانده مربوط به متغیرهایی است که در این تحقیق بررسی نشده است.

همچنین، وضعیت قرارگیری متغیرها در عوامل نام‌گذاری شده به همراه بار عاملی آنها به شرح جدول ۳ است.

جدول ۳: مؤلفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی و بار عاملی آنها

نام عامل (بعد)	مؤلفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی	بار عامل‌ها
صلاحیت‌های آموزشی - رفتاری	برخوردار بودن معلمان استثنایی از انگیزه قوی، جدیت، پویایی و نشاط همراه با صبر و تحمل بالا	۰/۷۲۲
	روحیه انتقاد پذیری بالا در میان معلمان استثنایی	۰/۶۴۱
	ایجاد انگیزه در دانش آموزان استثنایی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس، توسط معلمان استثنایی	۰/۵۷۳
	تحمل عقاید نو و غیر عادی دانش آموزان استثنایی	۰/۷۵۳
	اهمیت قائل شدن به رضایت‌مندی معلم از مدیر و همکاران در محیط کار در مدارس استثنایی	۰/۸۲۱
	مسئولیت پذیر بودن معلمان استثنایی، در قبال آینده جامعه و دانش آموزان استثنایی	۰/۵۲۱
	رعایت اصول سنجش، در انجام ارزشیابی‌ها و طراحی سؤالات امتحانی با توجه به اهداف دوره و پایه	۰/۵۴۰
	اهمیت دادن به مطالعه کتب و نشریات (مجلات رشد، فصلنامه تعلیم و تربیت) مختلف، در بین معلمان استثنایی	۰/۸۳۶
	توجه به پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان استثنایی، توسط معلمان استثنایی	۰/۷۸۹
	تشویق و ترغیب دانش آموزان استثنایی به مطالعه کتاب‌های غیردرسی در رابطه با درس خود، توسط معلمان استثنایی	۰/۸۳۲
	تشویق دانش آموزان استثنایی به ساخت وسایل کمک آموزشی توسط معلمان استثنایی	۰/۷۹۹
	تعیین تکالیف یا ارائه موضوعات تحقیقی، در حد توان دانش آموزان استثنایی و کنترل و نظارت بر انجام آنها توسط معلمان استثنایی	۰/۸۳۶

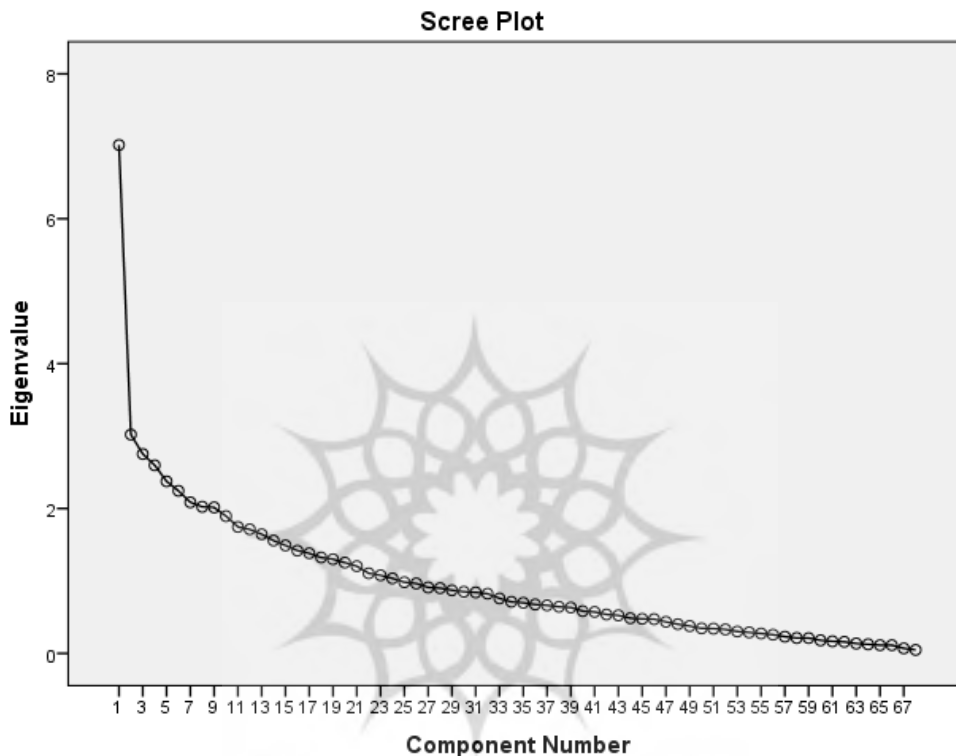
¹ Bartlett

۰/۸۷۵	استفاده از طرح درس و رعایت بودجه بندی کتاب در طول هفته، ماه و نیمسال توسط معلمان استثنائی	
۰/۸۳۲	بیان انتظارات دبیران از دانش آموزان استثنائی، به صورت واضح و صریح	
۰/۷۹۹	توجه کافی به استفاده بجا از انواع رسانه‌های آموزشی، وسایل کارگاهی، آزمایشگاهی و کتابخانه	
۰/۸۳۶	اختصاص حداکثر استفاده از وقت کلاس، برای فعالیت‌های درسی، تشکیل منظم کلاس، ورود و خروج به موقع توسط معلمان استثنائی	
۰/۷۸۴	مشارکت دادن کلیه دانش آموزان استثنائی در فعالیت های کلاسی	
۰/۷۴۴	اهمیت دادن به بیان مطالب پیش‌نیاز درس جدید (پیش سازمان دهنده‌ها)، برای فهم بهتر و پیوستگی مطالب (از ساده به دشوار)	
۰/۷۰۱	وجود احساس تعهد، مسئولیت، دلسوزی و احترام متقابل بین معلمان استثنائی، دبیران و دانش‌آموزان	
۰/۷۸۱	ایجاد تنوع و جذابیت در کلاس درس برای دانش‌آموزان، توسط معلمان استثنائی	
۰/۷۳۱	ایجاد انگیزه و رغبت برای مطالعه و تحقیق در بین دانش‌آموزان، توسط معلمان استثنائی	
۰/۶۳۳	رعایت قوانین، مقررات و سلسله مراتب اداری	
۰/۶۸۵	توجه در بکارگیری شیوه های مناسب و مؤثر تربیتی برای ایجاد و تقویت رفتار مثبت در دانش آموزان استثنائی	
۰/۷۵۸	رعایت نظم در شروع و خاتمه کلاس و تسلط بر اداره کلاس با مشارکت دانش آموزان استثنائی	
۰/۷۹۴	توجه و اهمیت به همکاری با مدیر مدرسه، در تنظیم برنامه های درسی و کلاسی	
۰/۵۲۰	اهمیت به همکاری با مسئولین و سایر همکاران واحد آموزشی در برگزاری امتحانات، در حیطه وظایف شغلی	
۰/۶۶۴	توجه و اهمیت به حضور به موقع در محل کار و شرکت مؤثر در جلسات	
۰/۶۴۵	اهمیت قائل بودن به میزان استفاده مناسب از دفاتر کلاسی (ثبت نمرات) و گزارش مستمر از وضعیت تحصیلی، انضباطی و تربیتی فراگیران، برای اطلاع مسئولین واحد آموزشی، والدین و همکاری و تلاش برای رفع مشکلات	
۰/۶۸۵	اهمیت به تقدیر و تشکر از زحمات و موفقیت های خود در محیط کاری، از طرف مدیر و مسئولان	
۰/۷۵۸	دقت به رعایت مقررات، در تصحیح اوراق امتحانی، ثبت نمرات و تحویل به موقع آنها به دفتر واحد آموزشی و رسیدگی به اعتراض فراگیران در موعد مقرر	
۰/۷۹۴	توجه به میزان ارزشیابی مستمر از فرآیند یاددهی-یادگیری و بکارگیری نتایج ارزشیابی برای ارتقاء کیفیت آموزشی و تربیتی	
۰/۵۳۰	اهمیت دادن به تفاوت‌های فردی و توجه به روحیه دانش‌آموزان برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	
۰/۶۶۴	اهمیت و توجه به ابداع روش ها و یا شیوه های مؤثر در انتقال دانش و مهارت‌های شغلی به دیگران، در بین معلمان استثنائی	
۰/۶۴۵	اهمیت قائل بودن به شرکت یا همکاری در برگزاری جشنواره ها، مسابقات، فعالیت های علمی، تربیتی و ...	صلاحیت‌های برنامه‌ریزی و آمادگی
۰/۶۸۵	اهمیت و توجه به همکاری و تلاش برای رفع مشکلات تحصیلی و انضباطی فراگیران	
۰/۷۵۸	اهمیت و توجه به شرکت در جلسات آموزشی و توجیهی مرتبط با وظایف شغلی	
۰/۷۹۴	پرفایده دانستن حضور در کلاس‌های ضمن خدمت	
۰/۵۳۰	توجه، دقت و جدیت در طرح سؤالات آزمون، برگزاری و تصحیح اوراق امتحانی و ثبت نمرات در سامانه	
۰/۷۵۸	توجه دادن به استفاده از مطالب سازمان دهنده، شامل : مرور کردن مطالب و ایجاد ارتباط مطالب درسی با یکدیگر، توسط معلمان استثنائی	
۰/۷۹۴	اهمیت قائل بودن در ایجاد فرصت و تشویق ، برای سؤال کردن دانش آموزان استثنائی	
۰/۵۲۰	توجه به مرتبط نمودن مطالب درسی با مسائل زندگی و تجارب واقعی شاگردان	

۰/۶۶۴	توجه به ابداع روش ها و یا شیوه های مؤثر در انتقال دانش و مهارت شغلی به دانش آموزان	
۰/۶۴۵	تأثیر رعایت شعائر اسلامی و هنجارهای جامعه و گسترش و تقویت اخلاق اسلامی در محیط کار، در پیشبرد اهداف آموزشی- رفتاری	
۰/۶۸۵	اهمیت داشتن روش های معین، ارزش های مشخص و تکنیک های مخصوص به خود، در قوی تر شدن فعالیت های آموزشی- رفتاری	
۰/۷۵۸	تأثیر تسلط به موضوع درس و به روز بودن و توانمندی در پاسخگویی به سؤالات درسی، با روحیه باز و با حوصله و علاقه	
۰/۷۹۴	تأثیر مطالعه و دانش افزایی مداوم و مستمر، جزء اثربخش ترین مؤلفه های ارزیابی آموزشی- رفتاری معلمان استثنائی	
۰/۵۳۰	اهمیت در ایجاد محیطی لذت بخش و آرام در کلاس درس، همراه با شوخی و تفریح، با پرهیز از هرگونه زیاده روی دو جانبه	
۰/۶۶۴	تأثیر برقراری ارتباط بین موضوع درس با زندگی دانش آموزان و نیازهای جامعه	
۰/۶۴۵	بررسی تکالیف درسی، ارائه ها یا موضوعات تحقیقی، کنترل و دقت در انجام آن ها	
۰/۷۵۳	تأثیر میزان شناسایی و توجه به نیازها و تفاوت های فردی دانش آموزان استثنائی دوره تحصیلی مربوطه، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی آنان	
۰/۷۰۸	اهمیت شناسایی تفاوت های فردی و توجه به روحیه دانش آموزان استثنائی، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	
۰/۷۲۲	اهمیت، داشتن برنامه ای مدون و زمان بندی شده برای اداره کلاس	توانمندی های حرفه ای و عمومی
۰/۶۵۸	اهمیت و تأثیر احساس امنیت در کلاس درس و نداشتن ترس از تحقیر، تمسخر و برخورد نمودن	
۰/۵۸۹	اهمیت دادن به بیان مطالب پیش نیاز درس جدید (پیش سازمان دهنده ها)، برای فهم بهتر و پیوستگی مطالب (از ساده به دشوار)	
۰/۷۰۱	تأثیر میزان پذیرش اشتباهات خود، به توانمندسازی و اثربخشی معلمان استثنائی	
۰/۷۸۳	تأثیر استفاده از انواع شیوه های تشویقی و تربیتی (کلامی و غیر کلامی)، برای حل مشکلات آموزشی و تربیتی	
۰/۵۹۹	داشتن قدرت بیان، روش تدریس مناسب و توانایی انتقال مطالب درسی، جزء ملاک ارزیابی صلاحیت و توانمندی های حرفه ای و عمومی معلمان استثنائی، در حین استخدام	
۰/۶۳۷	رعایت موازین دینی، اخلاقی، جایگاه شأن معلمی، آراستگی و پوشش، جزء ملاک ارزیابی معلمان استثنائی، در حین استخدام	
۰/۶۹۸	اهمیت مهارت کافی جهت استفاده از فناوری های جدید و هوشمند و وسایل کمک آموزشی متناسب با موضوع درس	
۰/۷۲۲	اهمیت و توجه به خلاقیت و نوآوری در تدریس و ارائه مطالب جدید و فراتر از کتاب درسی	
۰/۷۰۴	توانمندی بالا و اقتدار در اداره کلاس و رهبری آن	
۰/۶۹۶	اهمیت و توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان استثنائی در هنگام تدریس	
۰/۵۰۶	تأمل در بکارگیری شیوه های صحیح تشویق و تنبیه	
۰/۷۳۳	اهمیت و توجه به داشتن رابطه ای دوستانه با دانش آموزان استثنائی و احترام قائل بودن برای هر یک از آن ها	
۰/۷۴۹	داشتن انگیزه، اعتماد به نفس، شوق و علاقه وافر به تدریس، در پیشبرد صلاحیت و توانمندی های حرفه ای و عمومی	
۰/۶۳۴	اهمیت و توجه به مشارکت دانش آموزان در یادگیری بهتر مباحث درسی و شاگرد پروری	
۰/۵۲۶	اهمیت و توجه به تلاش، برای ایجاد محیطی شاداب، بانشاط و دارا بودن روحیه شوخ طبعی و گشاده رویی	
۰/۵۹۸	اهمیت و توجه به انجام ارزشیابی های مستمر از فرآیند یاددهی- یادگیری و ثبت نمرات آن ها، برای اطلاع مدرسه و اولیا، توسط معلمان استثنائی	

سوال سوم پژوهش: رتبه بندی ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی چگونه است؟

همانطور که جدول ۳ نشان می‌دهد، در نهایت مؤلفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی در قالب چهار بعد قابل گروه‌بندی هستند. چهارده مولفه، بعد اول را تشکیل داده‌اند که «صلاحیت‌های آموزشی-رفتاری» نام‌گذاری شده‌اند. بعد دوم با شانزده مولفه، «صلاحیت‌های مدیریت و سازماندهی» تشخیص داده شده‌اند. بعد سوم شامل هفده مولفه است که مربوط به «صلاحیت‌های برنامه‌ریزی و آمادگی» می‌باشد و در نهایت بیست و یک مولفه، بعد «توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی» را تشکیل داده‌اند.

شکل ۱: نمودار سنگریزه‌ای برای نمایش تعداد عامل‌های استخراج شده.

شکل ۱، نمودار سنگریزه‌ای برای نمایش تعداد عامل‌های استخراج شده (ابعاد) را نمایش می‌دهد. در این نمودار عواملی انتخاب می‌شوند که مقدار ویژه آن‌ها بزرگتر از عدد یک است. به عبارت دیگر برای انتخاب تعداد عوامل مناسب، می‌توان هم از مقادیر ویژه بزرگتر از یک و هم از نقطه‌ای استفاده کنیم که در آن، خط منحنی دچار کاهش شدید می‌شود. در نمودار فوق تعداد عامل‌های بزرگتر از یک به تعداد ۴ عامل (بعد) شناسایی شده‌اند.

جدول ۴: رتبه‌بندی ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنائی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	ابعاد
۱	۰/۱۵۳	۰/۵۸	۳/۷	صلاحیت‌های آموزشی-رفتاری
۴	۰/۱۷۲	۰/۵۵	۳/۲	مدیریت و سازماندهی
۳	۰/۱۵۹	۰/۵۴	۳/۴	برنامه‌ریزی و آمادگی
۲	۰/۱۵۴	۰/۵۱	۳/۳	توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی

در نهایت؛ مطابق جدول ۴ که رتبه‌بندی ابعاد مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی را بر اساس مقدار ضریب تغییرات نشان می‌دهد، «صلاحیت‌های آموزشی-رفتاری» به عنوان مهم‌ترین صلاحیت‌های معلمان آموزش و پرورش استثنایی شناسایی شده‌اند. در رتبه دوم، «توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی» قرار گرفته‌اند و در رتبه سوم از نظر اهمیت، «صلاحیت‌های برنامه‌ریزی و آمادگی» و در رتبه چهارم «صلاحیت‌های مدیریت و سازماندهی» قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به ضریب تغییرات به دست آمده از تحلیل آماری مولفه‌های مربوط به صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مدارس آموزش و پرورش استثنایی، ملاحظه شد، مهم‌ترین این مولفه‌ها شامل «تأثیر رعایت شعائر اسلامی و هنجارهای جامعه و گسترش و تقویت اخلاق اسلامی در محیط کار» با ضریب تغییرات ۰/۲۰۶، «ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان استثنایی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس» با ضریب تغییرات ۰/۲۱۷، «اهمیت در ایجاد محیطی لذت بخش و آرام در کلاس درس، همراه با شوخی و تفریح، با پرهیز از هرگونه زیاده روی دو جانبه» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۵، «تحمل عقاید نو و غیر عادی دانش‌آموزان استثنایی» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۶ و «مسئولیت پذیر بودن معلمان استثنایی، در قبال آینده جامعه و دانش‌آموزان استثنایی» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۸ هستند.

در تبیین یافته‌های حاضر می‌توان گفت صلاحیت حرفه‌ای فرد، خلاصه‌ای از عملکرد مورد نیاز (کار انجام شده) و ظرفیت و پتانسیل (استعدادهای فردی) است (بلاسکووا و همکاران^۱، ۲۰۱۵). گروبان صلاحیت را به عنوان توانایی استفاده از دانش و دیگر قابلیت‌های مورد نیاز برای انجام موفق و کارایی وظیفه مشخص، تحقق هدف و یا عملکرد نقش خاصی در فرآیند کسب و کار تعریف می‌کند. این قابلیت‌ها شامل دانش، تخصص، مهارت، ویژگی‌های شخصی و رفتاری، باورها، انگیزه‌ها، ارزشها و غیره هستند (عبدالهی و همکاران، ۲۰۱۴). بررسی یافته‌های بدست آمده از تحقیقات مشابه حکایت از همسویی برخی از این یافته‌ها با یافته‌های تحقیق حاضر می‌باشد به طوری که نتایج تحقیقات حاجی یوسفی (۱۳۹۹) و تقیه و همکاران (۱۳۹۸) دلالت بر این دارد که ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان استثنایی از طریق فعال نمودن آنان در کلاس درس از مهمترین عوامل موثر در تعیین صلاحیت‌های حرفه ای معلمان می‌باشد. همچنین؛ نتایج تحقیق فرح‌بخش (۱۳۹۶) دلالت بر این دارد که بعد صلاحیت آموزشی-رفتاری دارای بیشترین تاثیر در تعیین صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان می‌باشد.

مطابق با یافته‌های تحقیق، «توانمندی‌های حرفه‌ای و عمومی»، در رتبه دوم از نظر اهمیت و در بین صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان آموزش و پرورش استثنایی قرار دارد. این یافته تحقیق تاکید بر این دارد که یکی از برنامه‌های ثابت سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور می‌بایست توانمندسازی معلمان استثنایی باشد. توانمندسازی را به عنوان افزایش انگیزش درونی نسبت به مهارت‌آموزی و کسب توانایی در معلمان تعریف کرده‌اند که در یک مجموعه از ویژگی‌های شناختی مؤثر بودن، شایستگی، معناداری، خودمختاری و احساس اعتماد به دیگران متجلی می‌شود (فنگ^۲، ۲۰۱۶). براساس رویکرد انگیزشی توانمندسازی روانشناختی به معنای قدرت بخشیدن است و این یعنی به افراد کمک شود تا احساس اعتماد به نفس خود را بهبود بخشند، بر ناتوانی یا درماندگی خود چیره شوند، در افراد شور و اشتیاق فعالیت ایجاد و انگیزه‌های درونی آنها برای انجام دادن وظیفه بسیج شود. دانش حرفه‌ای، متحد شدن انرژی روانی و جسمانی فرد یا گروه در جهت اخذ قوا و استعداد درونی افراد و فرد برای توسعه به هر نحو در این بعد قرار می‌گیرد (مجلل و همکاران، ۱۳۹۹).

تحقیقات لوکس-هورسلی و همکاران^۳ (۲۰۱۰) و وقور کاشانی و همکاران (۱۳۹۸) مولفه‌های عملکرد حرفه‌ای، رفتار شغلی، رفتار اخلاقی؛ رعایت ارزش‌های دینی؛ شاخص‌های عملکردی و عوامل فرآیندی را در صلاحیت حرفه‌ای اثربخش، مؤثر می‌دانند. در واقع، صلاحیت حرفه‌ای، فرآیند مداوم از آموزش‌های گروهی و فردی تجربی است که معلمان را به صورت

¹ Blaskovaa

² Feng

³ Loucks-Horsley et al.

انفرادی، گروهی و حتی در قالب انجمن‌های حرفه‌ای توانمند می‌سازد تا بتوانند تصمیمات پیچیده اتخاذ کنند، مشکلات را شناسایی و حل کرده و بین نظریه و عمل در زمینه خروجی‌های دانش‌آموزان ارتباط برقرار کنند.

نتایج بررسی‌های صورت گرفته در این پژوهش نشان می‌دهد با توجه به اینکه نظام تربیت معلم و مراکز آموزشی که جزو دست اندرکاران پرورش معلمان آینده هستند به این نیاز دارند تا بدانند که معلمان کنونی به چه میزان از مهارت‌های موردنیاز حرفه‌ای برخوردارند و با توجه به دهکده جهانی چه نیازهایی دارند، تا بتوانند نیازهای آتی، برنامه‌ها و مهارت‌های مورد نیاز را برای آنها فراهم آورند. از طرف دیگر یکی از دغدغه‌های نظام‌های آموزشی حرکت به سمت تمرکز زدایی است. در این صورت زمینه‌ی مشارکت معلمان در فرایند طراحی، اجرا و ارزشیابی از برنامه‌های آموزشی و درسی فراهم می‌شود؛ لذا در چنین رویکردی معلمان باید الگویی از شایستگی‌ها و صلاحیت‌هایی همچون دانش و آگاهی درباره روان‌شناسی یادگیری و دانش و آگاهی درباره‌ی روش‌های ارزشیابی داشته باشند. در حقیقت علوم تربیتی پیشرو برای اینکه بتواند اصلاحات ملی نظام آموزشی را با موفقیت اجرا کند، به تعداد کافی از معلمان ماهر نیاز دارند. چنانچه گنج معتقد است بدون تردید هیچ فرد دیگری جز معلم نمیتواند تأثیر بیشتری بر آنچه در مدارس میگذرد داشته باشد. اما شناخت از توانایی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم برای یادگیری بهتر فراگیران، از سویی می‌تواند آموزش‌های تربیت معلم و ضمن خدمت را مؤثر سازد و از سویی باید خاطر نشان ساخت که؛ برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی در راستای آشنایی با صلاحیت‌های شناسایی شده و تقویت عناصر آن در معلمان آموزش و پرورش استثنائی ضروری می‌نماید. برای تقویت این ابعاد، به عوامل اثرگذاری چون ایجاد فضای کاری مناسب، امنیت شغلی، حقوق و مزایا و رعایت عدالت در اعطای این تقویت‌کننده‌ها توجه شود.

مشارکت نویسندگان

مقاله مورد نظر مستخرج از طرح پژوهشی با همین عنوان است که در قالب طرح پژوهشی گرنت توسط نویسنده انجام گرفته است.

تشکر و قدردانی

لازم است از مسئولین محترم بویژه شورای پژوهشی سازمان آموزش و پرورش استثنائی و همچنین حراست سازمان مذکور که با ارائه آمار و موافقت با توزیع پرسشنامه، امکان انجام این پژوهش را فراهم کردند، تقدیر و تشکر نمایم.

تعارض منافع

این پژوهش با منافع هیچ ارگان یا نهاد دولتی و یا غیر دولتی در تعارض نمی‌باشد و «هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

References

- Alsina Á, Mulà I. (2019). Advancing towards a transformational professional competence model through reflective learning and sustainability: The case of mathematics teacher education. *Sustainability*, 11(15): 40-39.
- Abdullahi B, Dadjoui Tavakoli A and Bosliani Gh, (2014). Identify and validate the professional competence of effective teachers. *Journal of Educational Research, Educational Innovations*, 13 (49): 48-25.
- Afkaneh, Soghari (2018). Investigating the best teaching methods in the teaching-learning process and its effect on the study of non-textbooks of Islamic Azad University students. *New Thoughts in Educational Sciences*, No. 14, pp. 29-48. [In Persian]
- Berenjforosh Azar, Giti; Nazem, Fattah and Afkaneh, Soghari. (1401). Analyzing the dimensions and components of teachers' professional competence using reliable scientific

- sources and documents and experts' opinions. Islamic lifestyle with a focus on health. 6 (3):140-165. [In Persian]
- Blaskovaa M, Blaskoa R, Matuskab, E & Rosak-Szyrockac J.(2015). Development of Key Competences of University Teachers and Managers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 182, 187 – 196.
- Bybee, R. W. , Taylor, A. J. , Gardner, A. , Van Scotteer, P. , Powell, J. C. , Westbrook, A. , & Landes, N. (2017). *The BSCS 5E Instructional Model: Origins, Effectiveness and Applications*. Full report. Colorado Spings.
- Davari, Ali and Rezazadeh, Arash. (2014). *Structural equation modeling with PLS software*. Tehran: Jihad Sazandegh Publishing Organization. [In Persian]
- Delobbe N, Cooper-Thomas H D, De Hoe R.(2016). A new look at the psychological contract during organizational socialization: The role of newcomers' obligations at entry. *Journal of Organizational Behavior*, 37(6): 845-867.
- Eizadi, Samad; Salehi Imran, Ebrahim and Mansouribakki, Siros. (2011). Investigating the professional qualifications of male middle school teachers of the humanities branch based on the constructivist approach (case study: Mazandaran province). *Journal of Education and Learning Studies*. 4(1): 1-27. [In Persian]
- Farah Bakhsh, Saeed, (2016). Compilation of scientific-professional qualifications of principals of primary schools in Lorestan province. 5(1): 67-49. [In Persian]
- Feng F I. (2016). School Principals' Authentic Leadership and Teachers' Psychological Capital: Teachers' Perspectives. *International Education Studies*, 9(10): 245-255.
- Gholami Alavi, Siddiqa; Hatami, Javad; Mehromhammad, Mahmoud and Talai, Ebrahim. (1402). Design and validation of the model of professional qualification of educational leaders in elementary school. *Curriculum studies*. 18(68). 197-222. [In Persian]
- Hashemi, Seyyed Ahmed and Khajepour Firouzabadi, Kobri. (1393). *Managing the improvement of the quality of the teaching learning process, the impact of environmental factors on education, the second international conference on managing challenges and solutions*, Shiraz, Hamishnegar scientific conference center. [In Persian]
- Hosseini, Masoumeh and Sadeghi, Tahereh. (2018). Factors affecting the creativity and innovation of faculty members and providing solutions for promotion. *Journal of Education Strategies*. 3(1):1-6. [In Persian]
- Kaiser G, Blömeke S, Koenig J, et al. (2017). Professional competencies of (prospective) mathematics teachers— Cognitive versus situated approaches. *Educational Studies in Mathematics*, 94(2), 161-182.
- Kartini D, Kristiawan M, Fitria H.(2020). The Influence of Principal's Leadership, Academic Supervision, and Professional Competence toward Teachers' Performance. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 20(1), 156-164.
- Khajawi, Dariush, Hashemi Moghadam, Seyyed Shamsuddin, Khalji, Hassan. (2007) Examining the physical education curriculum of mentally retarded students from the experts' point of view. *Exceptional children's quarterly*. 8 (2): 187-204. [In Persian]
- Lopez, B. (2021). The Pandemic's toll on educators has made Texas' teacher shortage worse. *The Texas Tribune*. <https://www.texastribune.org/2021/09/09/texas-teachers-shortage-covid-19/>
- Loucks-Horsley, S. et all (2010), *Designing professional development for teachers of science and mathematics*, 3rd ed.
- Luqmani Shahmiri, Mehran. (2016). Examining the teacher's professional qualifications. *The third scientific research conference of educational sciences and psychology of social and cultural harms in Iran*. [In Persian]
- Marqati Khoui, Efat al-Sadat; Zarei, Fatima; Bayat, Alireza; Dasturpour, Maryam and Rimaz, Shahnaz. (2015). Explaining the point of view of professors and graduate students regarding teaching and learning methods. *Scientific-research quarterly of health education and health promotion*. first year. Number 3. [In Persian]

- Mojallal Chobqlou Mohammad Ali, Asadzadeh Sina, Ghorbani Mehtab. (2019). Examining the role of teachers' professional knowledge in identifying students with learning disabilities. *Journal of Disability Studies*. 10:101-101. [In Persian]
- Mohammadzadeh Zarankesh Shahla, Jafari Paryosh, Jamali Akhtar, Hosseini Mohammad Ali. (2018). Basic factors of lifelong learning in nursing education. *Quarterly Journal of Medical Sciences, Islamic Azad University of Tehran*. 29 (4):357-369. [In Persian]
- Myles, Brenda, Ormsbee, Christine & Simpson, Richard. (2006). Autism and Stress An Individualized Intervention Plan for Teachers. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities - FOCUS AUTISM DEV DISABIL*. 6. 8-16. 10.1177/108835769100600302.
- Omarzahi, Ahmed. (2015). Identifying the criteria for evaluating the educational performance of faculty members from the perspective of students of Allameh Tabatabai University in Tehran. Master's thesis. Educational sciences, educational planning, psychology and educational sciences. [In Persian]
- Pradhan R. K, Panda M, Jena L. K.(2017). Transformational leadership and psychological empowerment. *Journal of Enterprise Information Management*.
- Schussler, D. L., DeWeese, A., Rasheed, D., DeMauro, A., Brown, J., Greenberg, M., & Jennings, P. A. (2018). Stress and release: Case studies of teacher resilience following a mindfulness-based intervention. *American Journal of Education*, 125(1), 1–28. <https://doi.org/10.1086/699808>.
- Singer, J. D. (1992). Are special educators' career paths special? Results from a 13-year longitudinal study. *Exceptional Children*, 59, 262–279.
- Taqiyeh, Narjes Khatun; Liaqtdar, Mohammad Javad and Zamani, Bibi Ishrat. (2018). Examining the quality of the curriculum of life skills in the first secondary school from the point of view of teachers, providing the solutions of experts and teachers to give it quality. *New Educational Approaches*, 14(1), 67-82. doi: 10.22108/nea.2019.112007.1252 [In Persian]
- Waqur Kashani, Mahdia Sadat; Haji Hossein Nejad, Gholam Reza; Musapour, Nematullah and Ebrahimzadeh, Isa. (2018). Designing and validation of the conceptual model for evaluating the qualifications of the teaching profession in Iran. *Educational Sciences*, 26(2), 27-50. doi: 10.22055/edus.2019.29678.2818 [In Persian]
- Williams, J., & Dikes, C. (2015). The implications of demographic variables as related to burnout among a sample of special education teachers. *Education*, 135(3), 337–345. <https://www.ingentaconnect.com/content/prin/ed/2015/00000135/00000003/art00010>
- Climent, N & Cabrilla, B (2017). "Giving Teeth to an Environmental Policy: a Delphi Study at Dalhousie University". *Journal of Cleaner Production*, 14: 761-767.